

Ο Φιλελληνισμός και η Ελληνομάθεια στη Λατινική Αμερική και Άπω Ανατολή

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΤΑΜΗΣ, Καθηγητής Κοινωνικής Γλωσσολογίας και Ιστορίας της Ελληνικής Διασποράς, της Σχολής Τεχνών και Κοινωνικών Επιστημών, του Πανεπιστημίου Notre Dame της Αυστραλίας
Email: a.tamis@bigpond.com

1. Τυπολογία του Φιλελληνισμού/ελληνομάθειας

Κάθε προσπάθεια να μελετηθούν, να αναλυθούν και να αξιολογηθούν τα κίνητρα και να ερμηνευθούν τα αίτια και η σημασία του φιλελληνισμού και της ελληνομάθειας ως πολιτικών, κοινωνικο-οικονομικών, πολιτιστικών και ιδεολογικών φαινομένων, πέρα και έξω από το συγκεκριμένο χρόνο και τόπο όπου εκδηλώθηκαν, δηλαδή την ιστορική και γεωγραφική τους υποδομή, θα οδηγήσει σε άκριτα και ανεδαφικά συμπεράσματα. Διαφορετικά υπήρξαν τα αίτια που προκάλεσαν τον φιλελληνισμό και την ελληνομάθεια στα τέλη του 19ου και στο πρώτο μισό του 20ού αιώνα στην Ευρώπη, άλλες οι προοπτικές ωρίμανσής τους, ενώ με αποκλίνουσα σημασία του και έκφραση εξελίχθηκε η πορεία τους στις υπερπόντιες χώρες. Το φαινόμενο του φιλελληνισμού και της ελληνομάθειας εκφράστηκε κυρίως τόσο μέσα από την κοινωνικο-οικονομική και πολιτιστική συγκρότηση του Ελληνισμού της Διασποράς, όσο και από τις κοινωνίες των χωρών υποδοχής εξαιτίας ή ασχέτως της ελληνικής παρουσίας. Η έκφρασή τους είναι αποτέλεσμα, εν πολλοίς, των ιστορικών, κοινωνικών και πολιτικών συγκυριών και εξελίξεων που συναρτώνται με την οθωμανική κυριαρχία, στη συνέχεια με την ίδρυση και τη συγκρότηση του ελληνικού εθνικού κράτους και την έξοδο, εγκατάσταση, διαδίκτυωση και εδραίωση δύο εκατομμυρίων Ελλήνων από τις πατρογονικές τους εστίες στην παγκόσμια Διασπορά, κατά τον 19ο και 20ό αιώνα.

Συναφείς προς την εξέλιξη του φιλελληνισμού και της ελληνομάθειας είναι η φύση, το είδος και η εξέλιξη της ελληνικής Διασποράς^[1], η οποία διακρίνεται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες:

α) την εγκατάσταση των Ελλήνων στη διάρκεια της οθωμανικής κυριαρχίας (1453-1912) σε ιστορικά πατρογονικούς χώρους, οι οποίοι δεν εντάχθηκαν στον εθνικό κορμό, ήτοι της Μικράς Ασίας, της Αιγύπτου (λόγω προσβάσιμης απόστασης), της ευρύτερης παρευξείνιας ζώνης και της μείζονος βαλκανικής (συμπεριλαμβανομένου και μέρους της Αυστρο-Ουγγαρίας) (Ιστορικός Ελληνισμός - Ιστορική Διασπορά).

β) τη μετακίνηση ελληνικών πληθυσμών από τους πατρογονικούς ιστορικούς χώρους, μετά το 1880, προς τρίτες χώρες, κυρίως Ευρωπαϊκές, Βόρειο και Νότιο Αμερική, Ωκεανία, Νοτιο Ανατολική Ασία, Άπω Ανατολή και Αφρική (Μεταναστευτική Διασπορά).

γ) τη φερέοικη (transient) μετανάστευση Ελλήνων τεχνοκρατών, επιχειρηματιών και διευθυντών ή αντιπροσώπων επιχειρήσεων και πολεθνικών εταιρειών στις οικονομικά αναπτυσσόμενες χώρες της Κίνας, της Ιαπωνίας και των Ινδίων.

Η **Ιστορική Διασπορά** συγκροτήθηκε από τμήματα του Ελληνισμού που ζούσαν σε πατρογονικούς χώρους με κοινοτυπικά, κατά κανόνα, ιστορικά, πολιτιστικά, οικονομικά και κοινωνικά δρώμενα, πέρα από τις πολιτικές διαφοροποιήσεις και με κύριο ψυχολογικό κίνητρο τον συλλογικό αλυτρωτισμό και την εθνική παλιγγενεσία. Στην περίπτωση της ιστορικής Διασποράς λειτούργησαν ελληνικές παροικίες στον ευρύτερο χώρο της οθωμανικής και της ομόδοξης ρωσικής κυριαρχίας με απώτερο στόχο τον αλυτρωτισμό και τη γένεση του νεοελληνικού εθνικού χώρου, καθώς και ρωμαλέες οικονομικά κοινότητες σε πατρογονικούς χώρους που δεν εντάχθηκαν στον εθνικό κορμό (Ιωνία, Κωνσταντινούπολη, Πόντος, Βόρειος Ήπειρος, Βόρειος Μακεδονία).

Η **μεταναστευτική Διασπορά** συγκροτήθηκε από μαζικές εξόδους του Ελληνισμού για λόγους οικονομικούς και πολιτικούς και χαρακτηρίζεται από σημαντικές διαφοροποιήσεις, κυρίως κοινωνικές και πολιτιστικές που καθορίζονται από το διαφορετικό ιστορικό και οικονομικό περιβάλλον της χώρας υποδοχής. Στην περίπτωση της μεταναστευτικής Διασποράς κύριο ψυχολογικό κίνητρο της εξόδου στάθηκε η κοινωνικοοικονομική καταξίωση του ατόμου (οικονομικά κίνητρα) και η «(δια)φυγή» του (πολιτικά κίνητρα). Επομένως η ίδρυση και διαμόρφωση του νεοελληνικού κράτους με τις διαρκείς εδαφικές διευρύνσεις του (1830-1947), αποτέλεσε τον καθοριστικό παράγοντα και την τομή των κριτηρίων και των αιτιών που διαμόρφωσαν τόσο τη διασπορά όσο και το είδος της ευεργεσίας του εξωελλαδικού Ελληνισμού. Στην περίπτωση της μεταναστευτικής Διασποράς, η ελληνική εποίκιση διαμορφώθηκε κατά τη διάρκεια κυρίως του 20ού αιώνα, με οικονομικά κίνητρα. Ωστόσο δεν έλειψαν και τα πολιτικά αίτια από το 1908 και εντεύθεν, όταν οι ελληνικοί πληθυσμοί της Μικράς Ασίας κατέφυγαν σε τρίτες χώρες ως αποτέλεσμα της υποχρεωτικής τουρκικής στράτευσης, των διωγμών κατά του Χριστιανικού πληθυσμού και της Μικρασιατικής Καταστροφής, αλλά και στην περίπτωση των Κυπρίων, Δωδεκανησίων, Βορειοηπειρωτών, Ελληνορουμάνων και Αιγυπτιακών Ελλήνων κατά την περίοδο της αποικιοκρατίας και των εθνοκοιμήσεων.

Η **φερέοικη Διασπορά** είναι αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης και του μεταπολεμικού γίγνεσθαι και ακολούθησε την πτώση των συνόρων και τη σύγκρουση των πολιτισμών.

Υπάρχουν, ωστόσο, και μεταναστεύσεις Ελλήνων, κυρίως στην Άπω Ανατολή, που καλύπτουν τα κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά τόσο της μεταναστευτικής όσο και της φερέοικης Διασποράς. Για παράδειγμα η μετανάστευση και εποίκιση περίπου 40.000 Ελλήνων και Κυπρίων στις χώρες της Άπω Ανατολής, συμπεριλαμβανομένων των Ινδίων, Βεγγάλης, Κίνας, Κορέας, Ιαπωνίας και Φιλιππίνων και στις μυθώδεις περιπλανήσεις τους από το 1875 μέχρι και τις μέρες μας. Στην περίπτωσή τους διακρίνονται τρεις ετερογενείς ελληνικοί εποικισμοί: (α) η μεταναστευτική εποίκιση, αναφερόμενη σε εποίκους από την Ελλάδα και την

Κύπρο, αλλά και εκτοπισμένους εξορίστους και πολιτικούς πρόσφυγες από την ευρύτερη περιοχή της Βαλκανικής και της πρώην Σοβιετικής επικράτειας (1875-1945), (β) την ενδιάμεση κοινωνικο-πολιτική και ναυτιλιακή εποίκιση, η οποία περιλαμβάνει φιλοπερίεργους εμπόρους, εκπατρισμένους και εξορίστους από την Κίνα και τη Μαντσουρία προς την Ιαπωνία και άλλες χώρες καθώς και Έλληνες και Κυπρίους ναυτικούς (1945-1985) και (γ) τη φερέοικη εποίκιση, που περιλαμβάνει εφήμερους και διαρκώς μετακινούμενους εποίκους από την Ελλάδα και την Κύπρο, κυρίως επιστήμονες και τεχνοκράτες, υψηλόβαθμα στελέχη επιχειρήσεων και αντιπροσώπους πολυεθνικών εταιρειών και επιχειρήσεων (1986-2010).

Ο φιλελληνισμός και η ελληνομάθεια που διαμορφώθηκαν στον χώρο του ιστορικού Ελληνισμού και της Ευρώπης εκφράστηκαν μέσα από άτομα (κυρίως πολιτικούς, στρατιωτικούς, ανθρώπους των γραμμάτων και των τεχνών) και είχαν ως αποδέκτες του το αλύτρωτο έθνος των Ελλήνων και τον συγκεκριμένο τόπο καταγωγής του φιλέλληνα/ελληνομαθή με τη δημιουργία ή την πρόθεση δημιουργίας πολιτικών και οικονομικών υποδομών αμοιβαίας ωφέλειας, ή την προσδοκία επικαρπίας κοινωφελών κοινωνικο-πολιτικών δράσεων τόσο για την Ελλάδα όσο και για τη χώρα προέλευσης του φιλέλληνα/ελληνομαθή.

Ο φιλελληνισμός και η ελληνομάθεια που αναπτύχθηκαν στον χώρο της μεταναστευτικής Διασποράς εκφράστηκαν εν δυνάμει όχι μόνον από ιδιώτες, αλλά και από θεσμικά κρατικά όργανα και συλλογικούς φορείς και είχαν κατά κανόνα ως αποδέκτη την Ελλάδα, την παιδεία και τον πολιτισμό της, χωρίς αμοιβαιότητες και ωφελμιστικά κριτήρια εκ μέρους των φιλελλήνων/ελληνομαθών. Ο φιλελληνισμός αυτός, κυρίως των εθνών-κρατών της Λατινικής Αμερικής, της Ωκεανίας και της Άπω Ανατολής είχε ως στόχο του την Ελλάδα, ως πανανθρώπινου πολιτιστικού ιδεολογήματος, και διαμορφώθηκε με κριτήρια που είχαν σχέση με τον συγκεκριμένο χώρο (τόπο), τον χρόνο (διάστημα) και το μέγεθος καθώς και την προσφορά του ελληνικού στοιχείου.

Ο φιλελληνισμός και η ελληνομάθεια που εκδηλώθηκαν στη διάρκεια του φερέοικου εποικισμού είχαν ανιδιοτελή κίνητρα και εκδηλώθηκαν κυρίως από αλλογενείς διανοούμενους και ανθρώπους των γραμμάτων και της τέχνης που προσέδιδαν στη μελέτη της ελληνικής γραμματείας λατρευτική διάσταση και διακρίνονταν για τις επιδόσεις στην έρευνα του αρχαίου πολιτισμού.

Ενδελεχής μελέτη της υπάρχουσας βιβλιογραφίας οδηγεί σε δύο γενικές διαπιστώσεις:

(α) Τα κίνητρα του φιλελληνισμού/ελληνομάθειας και η έννοια και δράση του φιλέλληνα/ελληνομαθή δεν ερμηνεύθηκαν διεξοδικά και συστηματικά στην ελληνική ιστοριογραφία, και

(β) Το ίδιο ελλειμματική υπήρξε και παραμένει και η τυπολογική προσέγγιση του φαινομένου του φιλελληνισμού από τους ερευνητές.

Οι σχετικές μελέτες^[2] αντιμετώπισαν τον φιλελληνισμό/ελληνομάθεια ανάλογα με τη συμπεριφορά και τις μεθόδους της συγκεκριμένης επιστήμης που υπηρετούσαν οι συγγραφείς τους. Οι φιλόλογοι^[3] τις αποτιμούν

ως επίδραση και απότοκο του Διαφωτισμού, αφού διακρίνουν παιδευτική προσφορά στο φωτισμό του Γένους, ενώ ορισμένοι ερευνητές «κατέληξαν σε άκριτη ‘αγιογράφιση’ των φιλελλήνων/ελληνομαθών και άλλοι σε λανθασμένη απόρριψή τους».^[4] Κάποιοι ερευνητές^[5] εξιδανικεύουν συστηματικά τον ρόλο, τη συμβολή και την κοινωνικο-εθνική καταξίωση τους άλλοι, κυρίως λογοτέχνες, εκτιμούν και αποδίδουν την προσφορά τους σε μορφή εκκλησιαστικού συναξαριού. Ορισμένοι ιστορικοί^[6] διέκριναν στους φιλέλληνες/ελληνομαθείς ιδιοτελή εξυπηρέτηση προσωπικών στόχων, άλλοι αναγνώρισαν στα κίνητρα τους ιδιοσυγκρατικές παρορμήσεις, ενώ ορισμένοι ερευνητές παρακινούμενοι από ιδεολογική φόρτιση, κατέληξαν ότι ο «φιλελληνισμός» αποτελούσε μορφή καταδυνάστευσης της Ελλάδας, προκειμένου να επιβληθούν ιδεολογικά και πολιτικά οι συγκεκριμένοι φιλέλληνες και να αποικιοποιήσουν την πολιτική της Ελλάδας που ευεργετούσαν, υπέρ των ιμπεριαλιστικών και επεκτατικών τους βλέψεων των χωρών καταγωγής τους. Δεν έλειψαν, ωστόσο, οι ερμηνείες που έδιναν την ψυχολογική διάσταση του φιλελληνισμού/ελληνομάθειας, ως αποτέλεσμα «ενοχής ή και μειοδοσίας» προς το Έθνος, υστεροφημίας, εγωκεντρισμού ή κάποιου προσωπικού ελλείμματος του φιλέλληνα, για παράδειγμα προσωπικών προσδοκιών και ορέξεων.^[7]

Ωστόσο, παρά την ποικιλία των ερμηνειών, αναμφισβήτητο παραμένει το γεγονός ότι η κατάσταση αυτή των φιλελλήνων/ελληνομαθών με ποικίλη προέλευση, χαρακτήρα, κοινωνικά γνωρίσματα και οικονομική κατάσταση, συγκροτεί ένα σύνολο ατόμων που χαρακτηρίζει μια εξαιρετικά εθνική, κοινωφελή και φιλάνθρωπη ευαισθησία, που τους καθιερώνει με ευγνωμοσύνη στη λαϊκή συνείδηση και στην εθνική ιστορία του παγκόσμιου Ελληνισμού.

2. Ο Φιλελληνισμός/ελληνομάθεια στη Νότιο Αμερική

Η εξέλιξη του φιλελληνισμού στις χώρες της Λατινικής Αμερικής παρουσίασε σοβαρές εναλλαγές στην ιστορική του διαδρομή. Στη διάρκεια του 19ου αιώνα εκφράστηκε με σταθερούς και διαχρονικούς άξονες, μέσα από την ιδεολογία προσωπικοτήτων και ηγετών του πολιτικού και πνευματικού κόσμου, αλλά και με κυμαινόμενους και περιστασιακούς άξονες μέσα από συλλογικά και θεσμικά φόρα κυρίως των χωρών της Νοτίου Αμερικής. Στην περίοδο αυτή, τόσο ή ολιγάριθμη ομογένεια στις χώρες υποδοχής, όπου εκδηλώθηκαν ποικίλες εκφάνσεις φιλελληνισμού, όσο και η Ελλάδα παρέμειναν αμέτοχες και αδρανείς.

Στις αρχές του 19ου αιώνα εκδηλώθηκαν φιλελληνικές πρωτοβουλίες με στόχο τον κοινό τους αγώνα για εθνική παλιγγενεσία και αποτίναξη της δουλείας και αποικιοκρατίας. Η συμμετοχή Ελλήνων ναυτικών στα απελευθερωτικά κινήματα της Αργεντινής και της Ουρουγουάης^[8] (1810-1830), αλλά και στον πόλεμο μεταξύ του Περού και της Χιλής^[9] (1879) προκάλεσαν ισχυρότατο φιλελληνικό ρεύμα και παγίωσαν τους δεσμούς φιλίας των κρατών-εθνών αυτών με την Ελλάδα και τους Έλληνες.

Σε αντίθεση με τα κινήματα μισοξενίας που εκδηλώθηκαν σε χώρες με κυρίαρχη την αγγλοκελτική κοινωνία (ΗΠΑ και Αυστραλία), στη Νότια Αμερική δεν υπήρξαν κρούσματα εξέγερσης ή βιαιοπραγίας σε βάρος Ελλήνων εποίκων. Ακόμη και σε περιόδους οικονομικής και πολιτικής κρίσης κοινή υπήρξε η μοίρα για τους ντόπιους και τους μετανάστες. Αντίθετα, εκδηλώθηκε έντονο φιλελληνικό ρεύμα και ελληνολατρεία που εκφράστηκε μέσα από την ντόπια λογοτεχνία και την ηθογραφία της περιοχής. Χιλιάδες λάτρεις του ελληνικού πολιτισμού χάριζαν στα παιδιά τους αρχαία ελληνικά ονόματα, προσέδιδαν ονόματα κλασικών συγγραφέων σε σχολεία και σε πνευματικά ιδρύματα των χωρών τους, ενώ επίλεκτες προσωπικότητες της Νότιας Αμερικής πλαισιώναν πολιτιστικούς φορείς της Ομογένειας. Σε όλο αυτό το διάστημα φιλέλληνες της Νότιας Αμερικής έλαβαν ενεργό μέρος σε αγώνες επηρεασμού της κοινής γνώμης, άσκησαν πιέσεις στην πολιτική ηγεσία των χωρών υποδοχής, αναζήτησαν συμμάχους σε πολιτικά φόρα της περιοχής τους, ενεργοποίησαν ρεύματα φιλελληνισμού και καταχώρησαν επιστολές σε εφημερίδες της εποχής, με στόχο τα εθνικά συμφέροντα του Ελληνισμού. Σε ορισμένες περιπτώσεις (Βαλκανικοί Πόλεμοι και Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος) ο αγώνας αυτός της αφοσίωσης των φιλελλήνων προς την Ελλάδα, έλαβε διαστάσεις συστηματικών και οργανωμένων κινήματων με την ευθύνη και του οργανωμένου Ελληνισμού.

Ανάμεσα στους κυριότερους κοινωνικούς παράγοντες που επηρέασαν το φιλελληνικό κίνημα στη Νότιο Αμερική ήσαν το ομόδοξο του Εκκλησιαστικού Ελληνισμού και ο υψηλός δείκτης των διεθνικών γάμων. Χιλιάδες αλλοεθνείς και αλλόγλωσσοι στη Λατινική Αμερική εξελληνίσθηκαν, πολιτιστικά και γλωσσικά κι ασπάζθηκαν την Ορθοδοξία εξαιτίας της συνοίκησης τους με τους Έλληνες εποίκους. Αρκετοί από αυτούς στη συνέχεια νυμφεύθηκαν Ελληνίδες και δημιούργησαν οικογένειες, ενισχύοντας ακόμη περισσότερο την ελληνική τους ταυτότητα, ενώ άλλοι αλλοεθνείς, αφού απέκτησαν ελληνική παιδεία και μόρφωση, στη συνέχεια χειροτονήθηκαν ιερείς και διορίστηκαν εφημέριοι των Ελλήνων εποίκων σε διάφορες πόλεις της Νοτίου Αμερικής.^[10] Ωστόσο δεν έλειψαν και τα προβλήματα. Με αφορμή τον υψηλότατο βαθμό των μεικτών γάμων και τις κοινωνικές και θρησκευτικές συνέπειες που αυτοί συνεπάγονται, αμφισβητήθηκε η εγκυρότητα των τελεσθέντων μυστηριακών πράξεων από ιερείς που δεν ανήκουν στις ομόδοξες Εκκλησίες. Η Ορθόδοξη Εκκλησία αναγκάστηκε κατά καιρούς να εκδώσει επεξηγηματικές εγκυκλίους και να στηριχθεί στο Δίκαιο της Εκκλησίας και τον Αστικό Κώδικα της Ελλάδας προκειμένου να αποφανθεί ότι οι μεικτοί γάμοι δεν είναι δυνατόν να θεωρηθούν έγκυροι,^[11] αισθάνθηκε όμως «υποχρεωμένη να ανέχεται αυτούς προς αποτροπήν μειζόνων κακών».^[12] Κατά εκκλησιαστική οικονομία, από το 1878, το Οικουμενικό Πατριαρχείο, αποφάσισε να μην αναγνωρίζει τους μεικτούς γάμους, αλλά «πολλάκις προς πρόληψιν δυσαρέστων συνεπειών συγχωρεί κατά συγκατάβασιν και τέλεσιν αυτών αθορύβως».^[13] Είχε προηγηθεί η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος, η οποία το 1869 είχε αναγνωρίσει τους γάμους μεταξύ Ορθοδόξων και ετεροδόξων και ιδιαίτερα των Ρωμαιοκαθολικών και Διαμαρτυρομένων, υπό τον όρο να τελούνται από Ορθόδοξο ιερέα και σύμφωνα με τις διατυπώσεις της Ορθόδοξης Εκκλησίας, «τα δε εκ τούτων γεννώμενα τέκνα να βαπτίζονται και ανατρέφονται κατά το Ορθόδοξον δόγμα».^[14]

ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΡΑΙΟΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ, ΦΡΑΝΣΙΣΚΟ ΝΤΕ ΜΙΡΑΝΤΑ

- η Ελληνική Σκέψη στην Αυτοθέσμιση των Κοινωνιών, τον Διαφωτισμό και την Γνώση

ΑΞΙΟΝΑΣ II: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΟΝ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟ, ΤΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ, ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΝΩΣΗ

www.academy.edu.gr

Πολλοί αλλοεθνείς αναδείχθηκαν φιλέλληνες/ελληνομαθείς έχοντας τακτική επικοινωνία με Έλληνες εποίκους, αρχικά μέσα στα εργοστάσια και χώρους εργασίας, και στη συνέχεια κοινωνικά, μέσα από εκδηλώσεις του Ελληνισμού, συνάπτοντας γάμους και δημιουργώντας οικογένειες. Αρκετοί από τους εξελληνισμένους αλλοεθνείς, ασπάζθηκαν την Ορθοδοξία και ενεργοποιήθηκαν σε συλλογικά όργανα του Ελληνισμού, υπηρετώντας μάλιστα σε διάφορες θέσεις ως αξιωματούχοι. Για παράδειγμα, ο Ιταλός μετανάστης από το Τέραμο της επαρχίας Πεσκάρε, Giovanni Panitti, νυμφεύθηκε Ελληνίδα, υιοθέτησε την Ελληνική ως οικόλεκτο με τη γυναίκα του και τα παιδιά του, έγινε μέλος τη σχολικής επιτροπής του ελληνικού κοινοτικού σχολείου και υπηρέτησε ως ταμίας και αντιπρόεδρος της Ελληνικής Κοινότητας της πόλης Βαλέντζια της Βενεζουέλας.

Από τη δεύτερη δεκαετία του 20ού αιώνα εμφανίσθηκαν στη Νότιο Αμερική οι πρώτοι πολιτιστικοί συλλογικοί φορείς του Ελληνισμού, με στόχο τη διάδοση της ελληνικής παιδείας σε μια κοινωνία που όχι μόνον αποδεχόταν την ποιότητα και το κύρος της, αλλά που γινόταν κοινωνός της. Από το 1928, που ιδρύθηκε στο Μπουένος Άιρες ο Σύνδεσμος Ελλήνων Ερασιτεχνών Καλλιτεχνών και το Ελληνικό Μορφωτικό Κέντρο, λειτούργησαν δεκάδες πολιτιστικοί σύνδεσμοι, κυρίως στην Αργεντινή και στη Βενεζουέλα, προκειμένου να καλλιεργήσουν τις διεθνотικές σχέσεις και να συμβάλουν στη διάδοση του ελληνικού πολιτισμού. Οι πολιτιστικοί αυτοί σύλλογοι συχνά χρησιμοποιήθηκαν από την Ελληνική Παροικία προκειμένου μέσω αυτών, τα αλλοεθνή μέλη και συνεργάτες τους, να καταστούν αποδέκτες των ελληνικών θέσεων και να εξασφαλίσουν για λογαριασμό της παροικίας εθνικές διεκδικήσεις. Αποτέλεσμα του πολιτιστικού αυτού κινήματος, ήταν να καλλιεργηθεί εντονότερα ο φιελληνισμός και να προκύψουν ίσως οι περισσότερο φιελληνικές κοινωνίες στον κόσμο. Στα μεγάλα αστικά κέντρα των χωρών της Νοτίου Αμερικής λειτούργησαν σχολεία με το όνομα «Ελλάς», εισήχθησαν μαθήματα ελληνικού πολιτισμού στην εκπαίδευση, στήθηκαν σε κεντρικές πλατείες αγάλματα Ελλήνων φιλοσόφων, και εκατοντάδες χιλιάδες αλλοεθνείς γονείς προσέφεραν στα παιδιά τους τα ονόματα των αρχαίων ποιητών, πολιτικών και φιλοσόφων.

Στις 6 Σεπτεμβρίου 1932, ιδρύθηκε και λειτούργησε ο ισχυρότερος πολιτιστικός σύνδεσμος Αργεντινών και Ελλήνων με την ονομασία Ελληνικός Σύνδεσμος (Liga Helenica), με πρωτοβουλία του ευπατρίδη έμπορα Κωνσταντίνου Καρούλια. Στόχοι της σύστασής του υπήρξαν η καλλιέργεια πνευματικών και πολιτιστικών σχέσεων των Ελλήνων με τους ντόπιους και η σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ Αργεντινής και Ελλάδας, ώστε να προωθηθούν αρτιότερα τα εμπορικά και ναυτιλιακά συμφέροντα των Ελλήνων της Αργεντινής. Η Liga Helenica σημείωσε αξιόλογη δράση στα χρόνια που ακολούθησαν προβάλλοντας όχι μόνον τον κλασικό ελληνικό πολιτισμό, αλλά και τη συμβολή των Ελλήνων στη διαμόρφωση της εθνικής ιστορίας της Αργεντινής. Απόρροια της δράσης που ανέπτυξε ο Σύνδεσμος, ήταν η ανάπτυξη μεγάλου φιελληνικού ρεύματος, η οργάνωση ομαδικών ταξιδιών προς και από την Ελλάδα και η επίδραση επί πολλών ντόπιων καλλιτεχνών, οι οποίοι φιλοτέχνησαν έργα ή συνέθεσαν ποιήματα με θέμα την Ελλάδα και τον πολιτισμό της.

ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΡΑΙΟΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ, ΦΡΑΝΣΙΣΚΟ ΝΤΕ ΜΙΡΑΝΤΑ

- η Ελληνική Σκέψη στην Αυτοθέσμιση των Κοινωνιών, τον Διαφωτισμό και την Γνώση

ΑΞΙΟΝΑΣ II: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΟΝ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟ, ΤΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ, ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΝΩΣΗ

www.academy.edu.gr

Στα πέτρινα χρόνια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου (1939-1945) η Ομογένεια της Αργεντινής συνεργάστηκε μεθοδευμένα με εκατοντάδες φιλέλληνες μέσα από την Επιτροπή Βοήθειας, τον Ερυθρό Σταυρό Αργεντινής και το Κέντρο Εθνικής Άμυνας (Centro de Defensa Nacional), προσφέροντας βοήθεια στον αγωνιζόμενο ελληνικό λαό. Τον Ιανουάριο του 1941 οργανώθηκε το Εργαστήριο Κυριών (Taller de Damas) που ετοίμαζαν ρούχα για τους φαντάρους του μετώπου, ενώ το Δεκέμβριο του 1941 τελέστηκε μνημόσυνο για τους ναύτες θύματα τορπιλισμών. Το νεόδμητο κτήριο της Κοινότητας, που αποπερατώθηκε το 1941, παραχώρησε τις αίθουσές του για την ενίσχυση του αγώνα της Ελλάδας.

Στις 7 Μαρτίου 1941, ιδρύθηκε και λειτούργησε στο Μπουένος Άιρες το Αργεντινο-Ελληνικό Μορφωτικό Ινστιτούτο (Instituto Cultural Argentino-Griego) με στόχο την προώθηση της φιλίας και των δεσμών των δύο χωρών και την υποστήριξη της δοκιμαζόμενης, από τη ναζιστική κατοχή Ελλάδας, αποτελούμενο από επίλεκτα στελέχη της Ελληνικής Παροικίας και έγκριτους φιλέλληνες Αργεντινούς. Επίτιμος πρόεδρος του Ινστιτούτου είχε ορισθεί ο Πρέσβης της Ελλάδας στη Νότια Αμερική, Β. Δενδραμής, με επίτιμα μέλη προσωπικότητες της Αργεντινής και της Ελλάδας. Κατά τη διάρκεια του πολέμου το Ινστιτούτο οργάνωσε Έκθεση Ελληνικού Βιβλίου και εξέδωσε ειδικό τόμο υπέρ της Ελλάδας με τίτλο Grecia Eterna σε χιλιάδες αντίτυπα, με συγγραφέα τον Υφυπουργό Εξωτερικών της Αργεντινής Jorge G. Blanco Villata. Πρόεδρος του επανεργοποιημένου Ινστιτούτου εκλέχτηκε ο πρόεδρος του Ανωτάτου Δικαστηρίου της χώρας, Dr. Rodolfo G. Valenzuela, με αντιπροέδρους το ναύαρχο Ernesto R. Villanueva, και τον αντιπρόεδρο της Αθλητικής Συνομοσπονδίας Αργεντινής Dr. Domingo Peluffo, γεν. γραμματέα τον Dr. Oscar F. Guidobono και γραμματέα τον Dr Guillermo Levaggi. Μετά το 1958, την προεδρία του Ινστιτούτου ανέλαβε ο Αργεντινός ευπατρίδης Alejandro Bustillo και ανέπτυξε πλουσιότατη δράση προωθώντας την ελληνογνωσία στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας.

Με αφορμή τη διάσωση των μνημείων της Ακρόπολης και την έκκληση της Ουνέσκο για ανάληψη εκστρατείας, ώστε να προστατευθεί το σύμβολο του δυτικού πολιτισμού, μία ομάδα Αργεντινών διανοουμένων και ακαδημαϊκών στο Μπουένος Άιρες ίδρυσε το 1979 το Σύλλογο Ελληνικού Πολιτισμού «Καρυάτιδες» (Asociación Argentina de Cultura Helenica “Cariatide”. Ο Σύλλογος σύντομα συγκέντρωσε προσωπικότητες που είχαν σχέση με την Ελληνική φιλοσοφία, αρχιτεκτονική, λογοτεχνία, το θέατρο και τον πολιτισμό, οι οποίοι έθεσαν ως στόχο τους να στείλουν προς το ευρύτερο κοινό μήνυμα παιδείας, γνώσης και ελευθερίας. Ιδρυτικά στελέχη του πολιτιστικού αυτού κινήματος ήσαν ο Αργεντινός νομομαθής Dr. Hector J. Abal και η Αγγελική Παρασκευαΐδη, σύμφωνα με τον πρόεδρο του Συλλόγου Alejandro Jorge Padilla. Έκτοτε, τα πενήντα μέλη του Συλλόγου συστράτευσαν με την Ελληνική Πρεσβεία για τη διάδοση του ελληνικού πολιτισμού, οργανώνοντας διαλέξεις, μαθήματα χορού, ελληνόγλωσσο πρόγραμμα για αρχαίους καθώς και διαλέξεις και συμπόσια για το έργο των Ελύτη, Καβάφη, Σεφέρη. Επίσης οργάνωσαν συνέδρια για την αρχαία ελληνική τέχνη και τον πολιτισμό με τη συμμετοχή Αργεντινών λογίων και διανοουμένων. Το 1995, με πρωτοβουλία του Συλλόγου εισήχθη η διδασκαλία της Ελληνικής στο Καθολικό Πανεπιστήμιο του Μπουένος Άι-

ρες, χωρίς όμως να αποτελέσει βαθμολογούμενο μάθημα επί πτυχίω. Η δράση του Συλλόγου, που διοικούταν από Αργεντινούς ακαδημαϊκούς, φίλους της Ελλάδας και του πολιτισμού της, προσέλκυσε το ενδιαφέρον του Υπουργείου Παιδείας και Δικαιοσύνης της Αργεντινής με εύσημα που του απέδωσε αλλά και πολλών Αργεντινών που παρακολούθησαν το πλήθος των διαλέξεων και συμποσίων που οργάνωσε.

Το φιλελληνικό πνεύμα καλλιέργησαν συστηματικά στην Αργεντινή τόσο η παρεχόμενη παιδεία και συστηματική εκπαίδευση της χώρας, όσο και οι Έλληνες ευεργέτες, μεγάλες προσωπικότητες του εμπορίου και της βιομηχανίας, οι οποίοι με τη γενναιοδωρία και τις κοινωφελείς δραστηριότητές τους ενέπνευσαν την αγάπη και το σεβασμό των Αργεντινών για τους Έλληνες και την Ελλάδα. Για παράδειγμα, ο Αργεντινός καθηγητής Ελληνικών Dr. Leopoldo Loghi, που μετατράπηκε σε απόστολο της Ελληνικής ιδέας στη Λατινική Αμερική, υπήρξε ένθερμος φίλος του εφοπλιστή Νικολάου Κονιαλίδη. Στη διάρκεια του μεσοπολέμου, Αργεντινοί, προσωπικότητες του πνεύματος, ενστερνίστηκαν τις απόψεις των Ελλήνων για τα εθνικά τους δίκαια και συμπαρατάχτηκαν σε οργανώσεις τους, εκφράζοντας ποικιλόμορφα, με άρθρα και διαλέξεις, τη σύμπλευσή τους. Ανάμεσά τους οι λογοτέχνες Leopoldo Lugones, Ricardo Rojas, Alvaro Lafinur, Josefina Melo Parravicini, Manuel Galvez και Pedro Obligado, οι οποίοι αφιέρωσαν ποιήματά τους στην Ελλάδα και καλλιέργησαν συστηματικά τον φιλελληνισμό στη Νότια Αμερική. Ύστερα από τη γενναιόφρονη στάση του ελληνικού λαού κατά της τριπλής κατοχής (1941-1944), παρουσιάστηκε μεγάλος αριθμός Αργεντινών λογοτεχνών, οι οποίοι εμπνεύστηκαν από τη θυσία του και συνέθεσαν ποιήματα και μουσικά έργα με θέμα τα παιδιά της Ελλάδας και τον ηρωισμό του λαού της. Για παράδειγμα, ο ποιητής Carlos Arturo Orfeo αφιέρωσε ειδική ωδή στα παιδιά της Ελλάδας με τίτλο «Ω παιδιά της Ελλάδας, πεινασμένα και λυπημένα (Oh niño de Grecia, famelico y triste). Δεκάδες άρθρα και επιφυλλίδες για την Ελλάδα και τους Έλληνες εμφανίστηκαν στις ισπανόφωνες εφημερίδες της Αργεντινής (La Nacion, La Prensa, La Razon, Antena) της Ουρουγουάης (El Pais, El Nacional, El Debate) και της Χιλής (El Mercurio), προβάλλοντας τη συμβολή των Ελλήνων εποίκων αλλά και την παλιά τους πατρίδα.

Ένας από τους μεγαλύτερους φιλέλληνες της Αργεντινής υπήρξε ο Carlos F. Melo, ο οποίος γεννήθηκε στο Entre Rios το 1875. Σπούδασε Νομικά και Κλασικές Σπουδές στο Πανεπιστήμιο του Μπουένος Άιρες και έγινε Πρύτανης του Πανεπιστημίου La Plata. Ο διανοούμενος αυτός εισήγαγε τη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής στο Πανεπιστήμιο, διατήρησε στενές σχέσεις με την Ομογένεια και αργότερα, όταν εξελέγη βουλευτής, ενίσχυσε τον αγώνα των ελληνικών παροικιών για διατήρηση της εθνογλωσσικής τους ταυτότητας. Ο επίσης φιλέλληνας αδελφός του, Leopoldo Melo, εκλέχτηκε αντιπρόεδρος της χώρας και Υπουργός Εσωτερικών (1932-1938) και δημιούργησε ακόμη και συγγενικές σχέσεις με τους Έλληνες της Αργεντινής.

Η Βραζιλία δεν προσείλκυσε το συστηματικό ενδιαφέρον της ελληνικής πολιτείας πριν από τον τερματισμό του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Την αντιπροσώπευσή της είχε αναθέσει σε ομογενείς και αλλογενείς επί τιμή προξένους από το 1923, κυρίως για να προστατεύσει τους ελάχιστους Έλληνες που είχαν εγκατασταθεί στο Σάο Πάολο και το Ρίο. Στην κωμόπολη Ceara ou Fortaleza εξάλλου, κατά την προπολεμική περίοδο λει-

ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΡΑΙΟΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ, ΦΡΑΝΣΙΣΚΟ ΝΤΕ ΜΙΡΑΝΤΑ

- η Ελληνική Σκέψη στην Αυτοθέσμιση των Κοινωνιών, τον Διαφωτισμό και την Γνώση

ΑΞΙΟΝΑΣ II: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΟΝ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟ, ΤΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ, ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΝΩΣΗ

www.academy.edu.gr

τουργούσε ελληνικό υποπροξενείο με επίτιμο πρόξενο των Βραζιλιάνο Antonio Nules Valente. Επί τιμή πρόξενοι και υποπρόξενοι της Ελλάδας είχαν διορισθεί, κατά την προπολεμική περίοδο, σημαίνουσες προσωπικότητες του εμπορικού κόσμου, της βιομηχανίας, των γραμμάτων και της τέχνης, ομογενείς και αλλογενείς, μεταξύ των οποίων και ο Α. Π. Αντωνόπουλος στην πόλη Porto Alegre, ο Paulo Cordeiro da Cruz Saldanha στο Porto Velho, ο Feodor Jagobi στο Rio Grande, ο Arthur Goncalves στο Pernambuco, ο Carlos Oliveira Neves στο San Luis de Maranhao, στην πόλη του S. Salvador Bahia των 370.000, το 1935 πρόξενος της Ελλάδας ήταν ο Eduard Pinto da Basconcelos και ο Α. J. Grant στο Σάντος.

Μεγάλος υπήρξε ο αριθμός Βραζιλιανών διανοουμένων, καλλιτεχνών, δημοσιογράφων και επιστημόνων που συντάχθηκαν με τον Ελληνισμό της περιοχής για να διαδώσουν τον ελληνικό πολιτισμό και την ελληνομάθεια και να στηρίξουν εθνικές υποθέσεις της Ελλάδας. Οι φιλέλληνες αυτοί εξέδωσαν πληθώρα άρθρων υπέρ της Ελλάδας, των μνημείων της, της μυθολογίας, της ιστορίας, της κυπριακής ανεξαρτησίας, της απελευθέρωσης των Δωδεκανήσων και συμπαραστάθηκαν σε φυσικές καταστροφές που έπληξαν τον τόπο. Ανάμεσά τους οι Cristiano Muller, Zoze Kappato, Pascoal Carlos Magno, Pedro Calmon, J.A. Barboza Carneiro, Ildefonso Falcao, Araujo Castro, Pinheiro Guimaraes, Carlos Lacerda, Nedda Barata, Marcos Kertzman, Harold Lisboa, Carmen Prudente και Carvalho Pinto. Εξάλλου, από το 1954 λειτουργούσε στη Βραζιλία το Ινστιτούτο Ελλάς Βραζιλία με ιδρυτικό πρόεδρο τον δικαστή Faustino Nascimento. Ο νομομαθής φιλέλληνας είχε εκλεγεί τον Δεκέμβριο του 1957 επίτιμο μέλος του Ελληνο-Βραζιλιανού Συνδέσμου Αθηνών (Associacao Greco-Brasileira de Atenas) που είχαν ιδρύσει στην Αθήνα το 1945 ο Καθηγητής Οικονομικής Γεωγραφίας Π. Κιλίμης και ο Π. Βιτάλης, οι οποίοι διατηρούσαν συναισθηματικούς δεσμούς με τη Βραζιλία και τον Ελληνισμό της, με πρώτο πρόεδρο τον ακαδημαϊκό Δ. Λαμπαδάριο. Ο σύνδεσμος αυτός ατόνησε στα χρόνια που ακολούθησαν, επαναδραστηριοποιήθηκε το 1949 με τη συμβολή των πρέσβων της Βραζιλίας και έδωσε σειρά διαλέξεων, ραδιοφωνικών εκπομπών, ενώ το 1952 εκδόθηκε από τον Π. Κιλίμη το βιβλίο του με τίτλο Βραζιλία. Ο Σύνδεσμος εξέδιδε στην Αθήνα το Ελληνοβραζιλιανό Δελτίο για ένδεκα χρόνια (1955-1966), ενώ λειτούργησε ειδικό τμήμα στην Εθνική Βιβλιοθήκη με ενότητα τη Βραζιλία.

Στο διάστημα 1950-1970, ορισμένοι Βραζιλιάνοι διανοούμενοι και ακαδημαϊκοί ίδρυσαν θεσμικά όργανα προβολής του ελληνικού πολιτισμού και καλλιέργησαν επιστήμες που είχαν σχέση με την αρχαία και σύγχρονη Ελλάδα. Για παράδειγμα, ο Καθηγητής της Έδρας της Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου της Κουριτίμπα, Dario Vellozo, ίδρυσε το Ναό των Μουσών και το Ινστιτούτο Νεο-Πυθαγορικών Μελετών (Templo Das Musas Instituto Neo-Pitagoriko), ίδρυμα που οργάνωσε σειρά διαλέξεων και συμποσίων. Το έργο του Vellozo συνέχισε ο φιλέλληνας καθηγητής Rosala Garzuze που τον διαδέχθηκε.

Οι Έλληνες που έφθασαν στη Χιλή κατά την όμημη αποικιστική περίοδο ήσαν κυρίως ναυτικοί μέλη συγκεκριμένων εξερευνητικών αποστολών και μέλη πληρωμάτων πλοίων της ισπανικής αυλής. Σύμφωνα με τα στρατιωτικά χρονικά της χώρας, Έλληνες ναυτικοί πήραν μέρος στον Πόλεμο του Ειρηνικού, δηλαδή της Χιλής κατά του Περού και της Βολιβίας (1879-1883), μαχόμενοι υπό τις διαταγές του Arturo Pratt, Κυβερ-

ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΡΑΙΟΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ, ΦΡΑΝΣΙΣΚΟ ΝΤΕ ΜΙΡΑΝΤΑ

- η Ελληνική Σκέψη στην Αυτοθέσμιση των Κοινωνιών, τον Διαφωτισμό και την Γνώση

ΑΞΙΟΝΑΣ II: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΟΝ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟ, ΤΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ, ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΝΩΣΗ

www.academy.edu.gr

νήτη του ηρωϊκού σκάφους Εσμεράλδα, που στη ναυμαχία του Ιγκίκε (21 Μαΐου 1879) εμβόλισε και κατέκαυσε το περουβιανό θωρηκτό Guascar, στο οποίο όμως επέβαιναν και πολεμούσαν άλλοι Έλληνες συμπατριώτες. Στον κατάλογο των πεσόντων ναυτικών, ηρώων της Χιλής, αναφέρονται και τα ονόματα των Ελλήνων ναυτικών Μικαλβής, Σταματόπουλος, Βλαχόπουλος, Γεωργίου και Δεσπότης. Η χιλιανή πολιτεία σε ένδειξη ευγνωμοσύνης για το κατόρθωμα ανέγειρε άγαλμα στην πόλη Βαλμπαράϊσο, στο οποίο είναι αναγραμμένα τα ονόματα και των Ελλήνων πεσόντων. Ανάλογη ήταν και η συμπεριφορά της περουβιανής πολιτείας μνημονεύοντας στο πλήρωμα της ναυαρχίδας του Περουβιανού στόλου Guascar, του Ναυάρχου Miguel Grau, και τα ονόματα των Ελλήνων πυροβολητών Αθανασίου Ναϊσόπουλου, Εμμανουήλ Γεωργιάδη και Αθανασίου Κατωχέρα, οι οποίοι σκοτώθηκαν στη ναυμαχία. Τα ονόματά τους μνημονεύονται στην αναμνηστική πλάκα του Ναυτικού Μουσείου στο Καλλάο και αναφέρονται σε περουβιανές ιστορικές εκδόσεις.

Το 1961 ιδρύθηκε το Ελληνοχιλιανό Μορφωτικό Ινστιτούτο του Σαντιάγο, το οποίο λειτούργησε αρχικά άτυπα, μέχρι που απέκτησε νομική υπόσταση το 1994 επί προεδρίας του Ιωάννη Ασημακοπούλου. Το Ινστιτούτο είχε ως πρότυπο το μοντέλο της Αργεντινής και στηρίχθηκε οικονομικά από ελληνικές επιχειρήσεις. Το Ινστιτούτο, που ιδρύθηκε με στόχο τη διάχυση του ελληνικού πολιτισμού από Έλληνες και Χιλιανούς διανοούμενους και συμπεριελάμβανε μεγάλες προσωπικότητες της εποχής, όπως τον καθηγητή Φώτη Μαλλέρο, τον Millas, τον Hector Castillio Munoz, τον Davila, επιχορηγούνταν οικονομικά από την Ελληνική Κυβέρνηση. Το Ινστιτούτο είχε στο ενεργητικό του την οργάνωση διαλέξεων, θεατρικών παραστάσεων με ελλαδίτικους περιοδεύοντες και ντόπιους θιάσους, σε μεγάλα θέατρα της πρωτεύουσας, συμπεριλαμβανομένου του La Ausencia και του κρατικού Πανεπιστημίου της Χιλής. Στις πολιτιστικές δραστηριότητες του Ελληνισμού της περιοχής συγκαταλέγονται επίσης η ανέγερση αγάλματος του Δισκοβόλου του Μύρωνα σε κεντρική πλατεία της πρωτεύουσας, καθώς επίσης η οργάνωση εκθέσεων με στόχο την προβολή και διάδοση του ελληνικού πολιτισμού.

Μεγάλη υπήρξε η προσφορά προς τον ελληνικό πολιτισμό και παιδεία εκ μέρους πολλών Ελλήνων και αλλογενών φιλελλήνων, οι οποίοι εργάστηκαν συστηματικά για την προβολή του κλασικού ελληνισμού, αλλά και του νεότερου ελληνικού πολιτισμού. Ανάμεσά τους η Δανάη Στρατηγοπούλου, ο Αλέξανδρος Ζορμπάς, ο πανεπιστημιακός Μιγκουέλ Καστίγιο Ντιντιέρ, ο οποίος διηύθυνε το Κέντρο Βυζαντινών και Νεοελληνικών Σπουδών «Φώτιος Μαλλέρος», το οποίο στεγαζόταν σε περίπτερο ελληνικού κλασικού ρυθμού στο Πανεπιστήμιο του Σαντιάγο, που έχει ανεγερθεί το 1961 με δαπάνες των ευεργετών της παροικίας αδελφών Μουστάκη. Ιδιαίτερη δράση στα πολιτισμικά ανέπτυξαν αρκετοί φιλέλληνες και χιλιανοί ελληνοιστές, ανάμεσά τους ο πρώην Πρύτανης του Πανεπιστημίου Σαντιάγο, ιστορικός βυζαντινολόγος Hector Herreras Cajas, ο Hector Castillio Munoz, ο Millas ο Davila.

Η Κολομβία, παρά τις φιλελληνικές προθέσεις των κατοίκων της, δεν ανέπτυξε ιδιαίτερες σχέσεις με την Ελλάδα και τους Έλληνες. Από τις αρχές του 20ού αιώνα τα συμφέροντα της Ελλάδας υπηρετούσε, ως επίτιμος γενικός πρόξενος ο φιλέλληνας διανοούμενος και ευπατρίδης Jules J. Dupuy. Μετά τον πόλεμο και την

ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΡΑΙΟΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ, ΦΡΑΝΣΙΣΚΟ ΝΤΕ ΜΙΡΑΝΤΑ

- η Ελληνική Σκέψη στην Αυτοθέσμιση των Κοινωνιών, τον Διαφωτισμό και την Γνώση

ΑΞΙΟΝΑΣ II: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΟΝ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟ, ΤΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ, ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΝΩΣΗ

www.academy.edu.gr

αύξηση του αριθμού των Ελλήνων εποίκων, επίτιμος πρόξενος διορίστηκε από την Αθήνα ο Κολομβιανός διανοούμενος και φιλέλληνας Alberto Barco Vargas. Στην Μπογκοτά ευαισθητοποιημένοι έποικοι σε συνεργασία με φιλέλληνες κολομβιανούς πανεπιστημιακούς ίδρυσαν τον πολιτιστικό σύλλογο “Φιλελλένικα”, με στόχο τη διάδοση του ελληνικού πολιτισμού. Κατά την περίοδο 1920-1940 επίτιμος πρόξενος της Ελλάδας είχε αναλάβει ο λόγιος παιδαγωγός και λογοτέχνης του Ισημερινού, Jaime Tomas de Verdaguer Garcia.

Πρώτος επί τιμή υποπρόξενος της Ελλάδας στο Περού διορίστηκε με το Προεδρικό Διάταγμα της 30ής Αυγούστου 1902 ο φιλέλληνας επιχειρηματίας και έμπορας Victor Kiefer Marchand, του οποίου οι υπηρεσίες εκτιμήθηκαν ιδιαίτερα από τους λιγοστούς Έλληνες εποίκους της περιοχής. Μετά τον θάνατό του, στη θέση αυτή διορίστηκε με το Προεδρικό Διάταγμα της 16 Ιουλίου 1929 ο γιος του Xavier Kiefer Marchand, ο οποίος παραιτήθηκε για λόγους υγείας στις 17 Σεπτεμβρίου 1942. Ακολούθησε μία περίοδος κατά την οποία η θέση του επίτιμου προξένου τελούσε εν χηρεία, μέχρι τον Φεβρουάριο του 1949, που διορίστηκε ο Άγγλος υπήκοος David Benjamin Williams μέχρι το 1954, που παραιτήθηκε.

Με ευκαιρία τους εορτασμούς των Εθνικών Επετείων της Ελλάδας και της Ουρουγουάης καθώς και τη συμπλήρωση των 50 (1966), 75 (1991) και 85 ετών της Ελληνικής Κοινότητας (2001), η Κοινότητα οργάνωσε μεγάλο αριθμό εορταστικών εκδηλώσεων σε συνεργασία με πολιτιστικούς φορείς της Ομογένειας, με την εμφάνιση συγκροτημάτων μουσικής από την Ελλάδα και τις άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής. Μεταξύ των εορταστικών εκδηλώσεων που οργανώθηκαν για τη συμπλήρωση πεντηκονταετίας, επί προεδρίας του Δ. Παπαχριστοδούλου, πραγματοποιήθηκαν ημερίδες ελληνικού πολιτισμού στην αίθουσα του Μουσείου Ιστορίας της Τέχνης του Δημαρχείου του Μοντεβιδέο, που επαναλήφθηκαν και την επόμενη χρονιά. Στις διαλέξεις συμμετείχαν διαπρεπείς Ουρουγουανοί διανοούμενοι όπως οι Oscar Ellauri, Francisco Espinola, Carlos Pittaluga Vidal, Luis Bausero, Tabare Freire, Washington Buno, Arturo Lussich και η Ολυμπία Μαρκαντώνη. Την αγάπη για την ελληνόμαθεια, στην περίοδο μέχρι το 1968, ενίσχυε και η επίσημη πολιτική της Κυβέρνησης της Ουρουγουάης, με την καθιέρωση της διδασκαλίας της Ελληνικής και της ιστορίας των κλασικών χρόνων ως υποχρεωτικών μαθημάτων στα Γυμνάσια και Λύκεια της χώρας. Στη Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών του κρατικού Πανεπιστημίου της Ουρουγουάης λειτουργεί Τμήμα Κλασικής Φιλολογίας, Ιστορίας και Λογοτεχνίας με Ουρουγουανούς καθηγητές και λέκτορες. Το 1992, με πρωτοβουλία του Πρέσβη Ηλία Λυμπερόπουλου, υπογράφηκε σύμβαση συνεργασίας μεταξύ της Σχολής Ανθρωπιστικών Σπουδών και του Ιδρύματος Μαρία Τσάκου και διορίστηκε από το Ίδρυμα Τσάκου μία δασκάλα του ως λέκτορας Ελληνικών. Σύμφωνα με το ισχύον καθεστώς, η λέκτορας προσφέρει μαθήματα δύο ωρών την εβδομάδα και μόνον για τους πρωτοετείς φοιτητές. Οι ενδιαφερόμενοι που επιθυμούν να συνεχίσουν μπορούν να εγγραφούν στη συνέχεια στο Ίδρυμα Τσάκου, χωρίς αναγνώριση των σπουδών τους.

Μεγάλος αριθμός Ουρουγουανών ισπανικής καταγωγής μελέτησε συστηματικά τη γλώσσα και τον πολιτισμό των Ελλήνων. Αρκετοί από αυτούς μετεκπαιδεύτηκαν στην Ελλάδα, όπου παρακολούθησαν μαθήματα στα τριτοβάθμια ιδρύματα της χώρας και αναδείχτηκαν σε ελληνιστές που δίδαξαν συστηματικά την Ελλη-

ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΡΑΙΟΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ, ΦΡΑΝΣΙΣΚΟ ΝΤΕ ΜΙΡΑΝΤΑ

- η Ελληνική Σκέψη στην Αυτοθέσμιση των Κοινωνιών, τον Διαφωτισμό και την Γνώση

ΑΞΙΟΝΑΣ II: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΟΝ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟ, ΤΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ, ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΝΩΣΗ

www.academy.edu.gr

νική γλώσσα και πολιτισμό στη συνέχεια στο Ίδρυμα Τσάκου, καθώς και σε εκπαιδευτικά ιδρύματα της Ουρουγουάης. Η ντόπια Margarita Larrigera, πτυχιούχος Ιστορίας του κρατικού Πανεπιστημίου της Ουρουγουάης άρχισε να μελετά την Ελληνική στο σχολείο της Ελληνικής Κοινότητας στο Μοντεβίδεο σε ηλικία 18 ετών. Το 1980 είχε κερδίσει υποτροφία και ταξίδεψε για πρώτη φορά στην Ελλάδα και τέσσερα χρόνια αργότερα προσελήφθηκε στο Ίδρυμα Τσάκου ως δασκάλα της Ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού. Το 1991 παρακολούθησε θερινά προγράμματα της ελληνικής γλώσσας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο και την ίδια χρονιά ανέλαβε τη Διεύθυνση Ελληνικής Εκπαίδευσης και Πολιτισμού του Ιδρύματος Μαρία Τσάκου, ενώ παράλληλα από το 1999 άρχισε να προσφέρει τις πολύτιμες υπηρεσίες της στην Ελληνική Πρεσβεία της Ουρουγουάης.

Στο χώρο των γραμμάτων, της παιδείας και των τεχνών καλλιεργήθηκαν διαπανεπιστημιακές σχέσεις, ανταλλαγές και προγράμματα με στόχο την κατανόηση του ιστορικού παρελθόντος των δύο χώρων από τις κοινωνίες της Ελλάδας και της Ουρουγουάης. Για παράδειγμα, Ουρουγουανοί ηθοποιοί εκπαιδεύτηκαν στα θεατρικά εργαστήρια που οργάνωσε ο σκηνοθέτης Τερζόπουλος, με τη βοήθεια διερμηνέων του Ιδρύματος στο Μοντεβίδεο, ενώ στις 29 Μαΐου 1994 ντόπιος θεατρικός θίασος ανέβασε στο ιστορικό κτήριο Cabildo του Μοντεβίδεο την τραγωδία «Ηλέκτρα» του Σοφοκλή.

Στις διεθνοτικές σχέσεις, σημαντική επίσης διατηρείται η αγάπη που τρέφουν οι Αρμένιοι προς την Ελληνική γλώσσα και πολιτισμό. Η Αρμενική κοινότητα της Ουρουγουάης είναι αριθμητικά εύρωστη και προβάλλεται με τις τρεις κοινότητές της στο Μοντεβίδεο, τα σχολεία και τους ραδιοφωνικούς σταθμούς της. Η ηγεσία των Αρμενίων ενθαρρύνει τις ιδιαίτερες σχέσεις με τους Έλληνες εποίκους της Ουρουγουάης και την Ελλάδα, την οποία θεωρούν δεύτερή τους πατρίδα. Αγαστές και χρήσιμες είναι οι άτυπες σχέσεις που διατηρούν οι Έλληνες της Ουρουγουάης με μέλη άλλων εθνοτήτων, κυρίως τους Ιταλούς, τους Ρουμάνους και τους Πολωνούς. Οι σχέσεις αυτές δημιουργήθηκαν στα δύσκολα χρόνια της προπολεμικής εγκατάστασης και επιβίωσης, όταν πολλοί αλλοεθνείς βρήκαν στέγη, φιλοξενία και εργασία από τους γονείς των πρωτοπόρων Ελλήνων εποίκων. Αρκετοί από αυτούς, έμαθαν την Ελληνική γλώσσα και συνεχίζουν να διατηρούν κοινωνικές σχέσεις με Έλληνες.

Από τις αρχές του 20ού αιώνα λειτούργησε στη Βενεζουέλα επίτιμη Ελληνική προξενική αρχή, η οποία είχε ανατεθεί στην αρχοντική οικογένεια των Palassio Planco, δυναστεία νομομαθών και πολιτικών. Ο τελευταίος επίγονος της οικογένειας, ήταν ο Estefan Palassio Planco, νομομαθής και πρόσωπο δημοφιλές που υπηρέτησε με συνέπεια την Ελλάδα και τους πρωτοπόρους εποίκους. Η αγάπη που καλλιεργήσε η σπουδή της αρχαίας Ελλάδας στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας, η οικονομική αποκατάσταση των Ελλήνων και η γενναιοδωρία τους σε ιδρύματα της χώρας δημιούργησαν αγαστές προϋποθέσεις αλληλοσεβασμού, γεγονός που ωφέλησε τα εθνικά θέματα της Ελλάδας. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι δίπλα στο κοινοτικό κτηριακό συγκρότημα η πλατεία ονομάστηκε προς τιμή των Ελλήνων Πλατεία Αθήνας, ενώ και σχολεία ακόμη, κατα τη συνήθεια των λατινο-αμερικάνων φέρουν το όνομα «Σχολείο Ελλάς». Σπάνιο φαινόμενα για τις ιδιαιτερότη-

τες της ελληνικής μετανάστευσης αποτελούν οι διεθνотικές σχέσεις. Στη Βενεζουέλα, ωστόσο, συνεργαζόμενοι Έλληνες και Ιταλοί ανέγειραν το γηροκομείο της Αγίας Βαρβάρας (Santa Barbara) στην πόλη Merida, χωρητικότητας 150 κρεβατιών, με την προτροπή και συντονιστική ευθύνη του επιχειρηματία Στυλιανού Καρφαγιάννη, ενώ στην παραμεθόριο με την Κολομβία πόλη San Antonio, ο ιερέας Μανώλης Ρεμουντάκης με τη συναντίληψη Ελλήνων και ντόπιων έκτιξε ορφανοτροφείο για τις ανάγκες των παιδιών της περιοχής.

Ο φιλελληνισμός γνώρισε ιδιαίτερη έξαρση στη Λατινική Αμερική τα τελευταία διακόσια χρόνια ως αποτέλεσμα της συμμετοχής των Ελλήνων στους αλυτρωτικούς αγώνες των λαών της κατά των αποικιοκρατών Ισπανών και Πορτογάλων, ως συνέπεια του ρόλου και της συμβολής των πρωτοπόρων Ελλήνων εποίκων στην οργάνωση της κρατικής και πολιτικής υποδομής και ως αποτέλεσμα της διάδοσης της κλασικής παιδείας στο σύστημα εκπαίδευσης των χωρών υποδοχής.

2. Οι ελληνικές σπουδές στην Κίνα

Σύμφωνα με καταγραμμένες πηγές, η επαφή των Κινέζων με τον ελληνικό πολιτισμό και τους Έλληνες αποτελεί ουσιαστικά την επαφή της Δύσης με την Ανατολή και εκφράζεται με διάφορες μορφές και εκφάνσεις. Ο συγχρωτισμός των δύο αρχαιότερων εν ζωή πολιτισμών συμπίπτει με την περίοδο της ακμής και παρακμής των ελληνο-ινδικών βασιλείων. Η πρώτη επαφή Ελλήνων και Κινέζων εντοπίζεται στα 194 π.Χ, ωστόσο, η πρώτη επίσημη αποστολή Κινέζων αποστέλλεται από τον αυτοκράτορα Han Yua Ti (43-33 BC), ογδόντα χρόνια αργότερα, προκειμένου να συναντηθεί με τελευταίο Έλληνα βασιλέα των Ελληνο-ινδικών βασιλείων, τον Ερμαίο. Ο τελευταίος είχε ζητήσει πριν από μερικά χρόνια τη στρατιωτική συμμαχία των Κινέζων εναντίον των εισβολέων Κουσάνς, χωρίς ιδιαίτερη επιτυχία. Ακολούθησαν κι άλλες αποστολές Κινέζων, κυρίως στρατιωτικής υφής, καθόλη τη διάρκεια της Ρωμαϊκής περιόδου αλλά και της παλαιохριστιανικής, μέχρι και την εγκατάσταση στην Κίνα ελληνόφωνων Νεστοριανών στη διάρκεια του 7ου αιώνα. Επίσης σύμφωνα με καταγραμμένες πηγές οι Βυζαντινοί αποστέλλουν τουλάχιστον τέσσερις διπλωματικές αποστολές στην Κίνα στην περίοδο της δυναστείας T'Ang (643-716), προκειμένου να ζητήσουν τη στρατιωτική βοήθεια των Κινέζων εναντίον των Αράβων που εισβάλλουν τα ανατολικά σύνορα της αυτοκρατορίας. Αν και δεν υπάρχουν πηγές που να μαρτυρούν παράλληλη αποστολή Κινέζων στο Βυζάντιο, ωστόσο τα Κινεζικά Αρχεία καταγράφουν εξοτικές περιγραφές της Κωνσταντινούπολης, όπως την είδαν οι Κινέζοι επισκέπτες τους.

“...Το Fulin ή Butzan ή Byzantium είναι η αρχαία Τα Tsin [Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία] που συνορεύει με την Περία και τους Δυτικούς Τούρκους. Η χώρα είναι πολυπληθής και διαθέτει πολλές πόλεις. Τα τείχη της Πόλης καλύπτονται από επεξεργασμένους τεράστιους ογκόλιθους και η πόλη κατοικείται πάνω από 100,000 οικογένειες. Διαθέτει τεράστια πύλη ύψους 200 ποδών η οποία είναι καλυμμένη με χαλκό. Στα αυτοκρατορικά ανάκτορα υπάρχουν χρυσαφένιοι ανδριάντες ανδρών και οι οποίοι καταγράφουν το πέρασμα των ωρών με καμpanοκρουσίες. Τα κτήρια είναι στολισμένα με γυαλί και πορσελάνη, χρυσό και ελεφαντόδοντο και

πολύ σπάνιο ξύλο. Οι σκεπές είναι κατασκευασμένες από τσιμέντο και είναι επίπεδες. Κατά τη διάρκεια του θέρους, υπάρχουν μηχανές που κινούνται με την πίεση του νερού και χρησιμοποιούνται για κλιματισμό. Οι μηχανές μεταφέρουν το νερό ψηλά και στη συνέχεια ρίχνουν το νερό στα παράθυρα σαν βροχή για να κρυώνουν τον αέρα. Ο Βασιλέας υποβοηθείται στα καθήκοντά του από 12 υπουργούς. Όταν φεύγει από τα ανάκτορα, συνοδεύεται από έναν υποκόμο, ο οποίος φέρει ένα σακκίδιο, όπου ο κάθε ένας από τους πολίτες ρίχνει εκεί το αίτημά του. Οι άνδρες φέρουν κοντά μαλλιά και φορούν σκαλιστά ενδύματα. Το δεξί τους χ'ρι παραμένει ακάλυπτο. Οι γυναίκες κτενίζουν τα μαλλιά τους σε σχήμα στέμματος. Οι πολίτες του Fulin εκτιμούν τον πλούτο. Αγαπούν το κρασί και τα γλυκά και κάθε επτά ημέρες έχουν αργία. Η χώρα παράγει κοράλλια, ασβέστη και πολλά άλλα παράξενα προϊόντα. Διαθέτουν επιδέξιους μάγους, οι οποίοι φτύουν φωτιά από το στόμα τους, αποβγάζουν νερό από τα χέρια τους και πετούν μαργαριτάρια από τα πόδια τους. Η χώρα έχει επίσης χαρισματικούς ιατρούς, οι οποίοι μπορούν να αποθεραπεύσουν μεγάλο αριθμό ασθενιών βγάζοντας ακόμη και σκουλίκια από τα κεφάλια των ασθενών τους...»

Η ακμή της προ-ισλαμικής Αυτοκρατορίας των Σασανίων (στα μέσα του 7ου αιώνα) η παρακμή του Βυζαντίου ουσιαστικά από τον 13ο αιώνα με τη φράγκικη επιδρομή και κυριαρχία των Αράβων και Τούρκων απέκοψαν την πολιτιστική αυτή επικοινωνία της Δύσης με την Ανατολή. Ο φιλελληνισμός και η ελληνομάθεια εκδηλώθηκαν καθυστερημένα στην αχανή Κίνα στα μέσα του 16ου αιώνα, όταν Λατίνοι ιερομόναχοι και Ιησουίτες βρήκαν τον δρόμο για την Άπω Ανατολή. Συγκεκριμένα το 1552, ο Ισπανός ιερέας και ιεραπόστολος Άγιος Φραγκίσκος Ξαβιέρ, ο ιδρυτής του Τάγματος των Ιησουιτών ανέλαβε αποστολή για την Κίνα, αλλά τελικά πέθανε στο νησί της Shangchuan. Το 1582, οι Ιησουίτες αναλαμβάνουν νέα αποστολική εκστρατεία στην Κίνα και εισαγάγουν στοιχεία της Αναγέννησης και βέβαια τη βασική διδασκαλία της ελληνικής γραμματείας, των ελληνικών επιστημών, μαθηματικών, αστρονομίας, και φυσικών επιστημών στην αυτοκρατορική Αυλή των Αυτοκρατόρων της Δυναστείας Μινγ. Η επαφή των Ιησοιτών με τους Κινέζους διαννούμενους της εποχής προκαλεί και τη γέννηση του Φιλελληνισμού και της ελληνομάθειας. Στα 1590, μαρτυρούνται και οι πρώτοι συγκριτικοί δια-πολιτισμικοί και φιλοσοφικοί διάλογοι των δυτικών με τους Κινέζους, με άξονες συζήτησης τον μεγάλο φιλόσοφο Κονφούκιο της Ανατολής με τον σύγχρονό του στη Δύση, Αισχύλο.

Η ελληνική παιδεία και επιστήμες άρχισαν να διδάσκονται συστηματικά στην Κίνα με αυτοκρατορική εντολή στα 1606 όταν ο διακεκριμένος ερευνητής και μανδαρίνος της αυτοκρατορικής Αυλής, ο Xu Guangqi (1562-1633) συνεργάστηκε στενά με τον Ιταλό Ιησουίτη Matteo Ricci στη μετάφραση και διδασκαλία της μελέτης του Ευκλείδη, **Στοιχεία** στα Λατινικά.^[15] Στα επόμενα 200 χρόνια η ελληνολατρεία των Κινέζων για τα ελληνικά γράμματα αλλά και ο φιλελληνισμός γνωρίζουν τεράστια ακμή όταν εξαιτίας των άπειρων μεταφράσεων που ολοκλήρωσαν οι Matteo Ricci και Adam Schall von Bell σε υσνεργασία με τους Κινέζους ερευνητές και διανοούμενους. Οι Δυτικοί στην Κίνα διέδωσαν την ελληνολατρεία αυτή υποστηρίζοντας στην κινέζικη ελίτ των γραμμάτων αλλά και στους προϊσταμένους τους στη Δύση ότι όπως οι Ελληνικές

σπουδές επηρέασαν τον Χριστιανισμό, έτσι και η κινεζική αρχαιότητα διακρίνεται για αρχές και αξίες που ταιριάζουν στον Χριστιανισμό. Με την άνοδο στην εξουσία της Δυναστείας των Τσιγκ και την παράλληλη αρχικά εμπορική διείσδυση των Ευρωπαίων σε λιμάνια της Κίνας και στη συνέχεια της αποικιοκρατίας των Βρετανών, Πορτογάλων, Ολανδών, Γερμανών και Ρώσων (1750-1911) σημειώνεται μια έντονη μισοξένεια που παίρνει εμπόλεμες διαστάσεις το 1839 με τον Πρώτο Πόλεμο Οπίου. Η νέα τάξη οδήγησε φυσιολογικά σε έναν αντι-ευρωπαϊσμό που δεν επέτρεψε την καλλιέργεια πνεύματος φιλελληνισμού/ελληνομάθειας. Η αναγκαστική παραχώρηση των κινεζικών λιμανιών στους Ευρωπαίους, Αμερικανούς και Ιάπωνες (1858) επιδείνωσε ακόμη περισσότερο τα πράγματα και οδήγησε στην τελική πτώση της αυτοκρατορικής Αυλής.

Παρά τις δυσοίωνες συνθήκες στις αρχές του 20ού αιώνα (1903), οι Κινέζοι πλησίασαν εκ νέου την ελληνική φιλολογία και επιστήμες αγωγής, όταν ο Lu Xun, ένας διαπρεπής Κινέζος συγγραφέας, εξέδωσε παιδαγωγικό δοκίμιο με τίτλο **Σπαρτιατικό Φρόνημα** κάνοντας αναφορά στην αγωγή των Σπαρτιατών, όπως τη μελέτησε στον Ξενοφώντα αλλά και αναφορά στη Μάχη των Θερμοπυλών. Στη συνέχεια, ο Zhou Zuoren αναδεικνύεται ο διασημότερος Κινέζος Ελληνιστής και το 1917 διορίζεται στο Πανεπιστήμιο του Πεκίνου, όπου διδάσκει αρχαία Ελληνική γλώσσα, κλασσική ιστορία και φιλολογία, ενώ από το 1918 αρχίζει να μεταφράζει και να εκδίδει στην Κινεζική τους Μύθους του Αισώπου, τα ποιήματα των Ελλήνων Λυρικών και της Σαπφούς και τα έργα των τραγικών και κωμικών ποιητών της Αρχαιότητας. Ο σχεδόν σύγχρονός του Luo Niansheng (1903-1990) διέδωσε την Αρχαία Ελληνική φιλολογία στην Κίνα και υπήρξε ο πρώτος Κινέζος ερευνητής που φοίτησε στην Αμερικανική Σχολή Κλασικών μελετών στην Αθήνα (1933). Ο Luo στα χρόνια που ακολούθησαν αναδείχτηκε ο μεγαλύτερος Ομηριστής της Ανατολικής Ασίας και μεταφραστής δεκάδων έργων της κλασσικής ελληνικής φιλολογίας. Μέλος της Κινεζικής Ακαδημίας Επιστημών, μετάφρασε όλα τα έργα του Αισχύλου, του Σοφοκλή και του Ευριπίδη αλλά και το μεγαλύτερο μέρος της Ιλιάδας, ενώ μετέτρεψε τη Μήδεια σε Κινεζική Όπερα. Αναμφισβήτητα η μεγαλύτερη προσφορά του υπήρξε το Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής – Κινεζικής που εκδόθηκε μετά τον θάνατό του. Ο στενός συνεργάτης τους Huang Huanseng, μέλος επίσης της Κινεζικής Ακαδημίας ολοκλήρωσε τη μετάφραση της Ιλιάδας του Luo και της Οδύσσειας (1994). Ο γιος του Luo, ο φιλέλληνας Luo Jinlin, αναδείχθηκε ο μεγαλύτερος σύγχρονος θεατρολόγος και σκηνοθέτης της Κίνας συγκεράζοντας από τον πατέρα τους την αγάπη του για το αρχαίο ελληνικό δράμα και από τη μητέρα του την κινεζική όπερα.

Η μελέτη ελληνικών σπουδών και γλώσσας γνώρισε ιδιαίτερη ακμή με την ανάληψη της εξουσίας από τους Κομμουνιστές το 1949. Η ελληνική σκέψη αποτελούσε σημαντικό ιδεολογικό μέτωπο που δεν μπορούσε να αγνοηθεί, ενώ πολλοί διανοούμενοι εντός και εκτός του Κομμουνιστικού Κόμματος είχαν σαφή επίγνωση του δυτικού πολιτισμού και εκτιμούσαν βαθύτατα την κλασική του κληρονομιά. Έτσι ενώ αρχικά (1941) ο Πρόεδρος Μάο επέκρινε δριμύτατα τους Κινέζους διανοούμενους και ερευνητές του Κόμματος, οι οποίοι «συχνά αναφέρονται στους Αρχαίους Έλληνες σε ό,τι κι αν υποστηρίζουν», στη συνέχεια σημειώθηκε έξαρση στον αριθμό των μεταφράσεων των αρχαίων ελληνικών έργων και στην εκτέλεση εκατοντάδων θεα-

τρικών παραστάσεων των ελληνικών τραγωδιών. Όλα τα έργα του Πλάτωνα, του Αριστοτέλη, οι ιστορίες του Ηροδότου και του Θουκυδίδη μεταφράστηκαν και αποτέλεσαν αντικείμενο μελέτης και διδασκαλίας στα τοπικά πανεπιστήμια της χώρας.

Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ο διάσημος Κινέζος ακαδημαϊκός και μελετητής της αρχαίας ιστορίας της Κίνας Lin Zhinchun εισήγαγε και τη διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας και ιστορίας στην Λαϊκή Κίνα. Σκοπός του υπήρξε η συγκριτική μελέτη και έρευνα των δύο αρχαιότερων ζωντανών πολιτισμών του πλανήτη. Το 1955, έπεισε το καθεστώς να φέρει από τη Σοβιετική Ένωση μία ομάδα αφοσιωμένων Ελληνιστών προκειμένου να διδάξουν και να εκπαιδεύσουν Κινέζους φοιτητές στην ελληνική γραμματεία και γλώσσα. Το πρόγραμμα με εισαγόμενους σοβιετικούς ελληνιστές απέβηκε επιτυχές αφού είχε ως αποτέλεσμα να προκύψουν δύο γενεές πλέον εξαιρετικών Κινέζων επιστημόνων κλασικιστών και ειδικών στην αρχαία Ελληνική. Σύμφωνα με τη σοβιετική κατάρτιση και την πολιτική ιδεολογία της εποχής, η πρώτη γενιά των Κινέζων Ελληνιστών μελέτησε την αρχαία Ελλάδα με βάση τη Μαρξιστική θεωρία της ανάπτυξης της ανθρώπινης κοινωνίας, η καλύτερα, με βάση τη Σταλινική έκφανση της Μαρξιστικής θεωρίας, προσεγγίζοντας τον αρχαίο ελληνικό κόσμο ως κοινωνία σκλάβων, αν και έθεσαν σε μεγάλη δοκιμασία τους διδάσκοντες αφού δεν υπήρχαν πολλές περιπτώσεις σκλάβων που εξεγέρθηκαν στην κλασική Ελλάδα. Μετά την κατάληψη της Πολιτιστικής Επανάστασης (1966-1976) η Κινέζικη Ακαδημία Επιστημών ανεγνώρισε την πνευματική κληρονομιά των ξένων χωρών. Το 1978, ήταν και πάλι ο Lin Zhinchun που ίδρυσε το Τμήμα Ελληνικής Ιστορίας και Γλώσσας στο Northeast Normal University προσκαλώντας Ευρωπαίους και Αμερικανούς πανεπιστημιακούς. Τώρα, η Αρχαία Ελλάδα μελετούνταν ως «μία ανοικτή και ελεύθερη κοινωνία που ο πολιτισμός της είχε ως βάση τη βιομηχανία και το εμπόριο και διατηρούσε απρόσκοπτη επικοινωνία με τη θάλασσα και κατ'έπекταση με ολόκληρο τον τότε γνωστό κόσμο, σε αντίθεση με τον αρχαιοκινεζικό κόσμο που ήταν αγροτικός και αποκλεισμένος για χιλιάδες χρόνια παγιδευμένος στη κοιλάδα του Yellow River. Επομένως η συγκαιρινή ανάπτυξη του Δυτικού Πολιτισμού έχει ως βάση του τον ελληνικό πολιτισμό και γλώσσα, ενώ η Κίνα έπρεπε να συνεχίζει να αντιμετωπίζει το ιστορικό της πρόβλημα...»^[16]

Συγκαιρινά στην Κίνα, ως προς τις ελληνικές σπουδές δραστηριοποιούνται δύο ρεύματα εκπαιδευτικών, διανοουμένων, ερευνητών και ακαδημαϊκών: (α) αρχαιοελληνιστές και νεοελληνιστές στην πλειοψηφία τους που είναι εντεταγμένοι σε διάφορα τμήματα Φιλοσοφίας, Ιστορίας, Δράματος και Θεατρικές Σχολές, και (β) διανοούμενοι, οι οποίοι ειδικεύτηκαν σε ελληνικές σπουδές αλλά εργάστηκαν ως δημοσιογράφοι, διπλωμάτες, κρατικοί λειτουργοί, διερμηνείς και οι οποίοι ασχολούνται επίσης με μεταφράσεις ελληνικών κειμένων. Ωστόσο, σημειώνεται ότι το 2011, παρόλη τη σχετική πρόοδο που συντελέστηκε στην Κίνα με την έκδοση των αρχαίων ελληνικών κειμένων, τις μεταφράσεις και το ανέβασμα σχεδόν όλων των έργων της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας, δεν λειτουργεί ούτε ένα αυτόνομο Τμήμα Κλασικών Σπουδών, σε αντίθεση με την Ιαπωνία, όπου όπως θα σημειώσουμε, τμήματα λειτουργούν σε δεκάδες Πανεπιστήμια της χώρας και στα τρία κυριότερα εξ αυτών, ήτοι το Keio, Waseda και το Imperial University. Η Ελληνική γλώσσα και ιστορία

σήμερα διδάσκονται στην Κίνα ως προγράμματα μελέτης σε προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές στο Centre for Hellenic Studies στο Peking University, στο Fudan University in Shanghai, στο Wuhan University in Hubei Province, στο East Normal University in Manchuria, νοτίως του Harbin στην πόλη Changchun, ενώ λειτουργεί και Τομέας Byzantine Studies στο University of Nankai της πόλης Tientsin. Μαθήματα Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας και ιστορίας προσφέρονται σε 30 φοιτητές στο πλέον καταξιωμένο Πανεπιστήμιο Τεχνικών Επιστημών της Κίνας, το University of Tsinghua in Beijing, καθώς και σε 60 φοιτητές του People's Liberation Army University στην πόλη Luoyang της επαρχίας Henan.

Η Νέα Ελληνική γλώσσα άρχισε να διδάσκεται στην Κίνα το 1965 στο Beijing Institute of Broadcasting Services.^[17] Αποκλειστικός στόχος της διδασκαλίας της αποτέλεσε η επιθυμία του καθεστώτος να εξάγει την κυρίαρχη ιδεολογία του στις Ευρωπαϊκές χώρες και στην Ελλάδα χρησιμοποιώντας τις ραδιοφωνικές εκπομπές. Οι αρχές του Καθεστώτος επέλεξαν ένα μικρό αριθμό φοιτητών από το Τμήμα Ρωσικών Σπουδών και διόρισαν τον Yang Guangsheng, έναν ειδικό στη Ρωσική γλώσσα, που σπούδασε Ελληνικά στη Βουλγαρία ως ιδρυτικό δάσκαλο της Νεοελληνικής. Μία από τις πρώτες σπουδάστριες της γλώσσας υπήρξε και η Xu Kai,^[18] η οποία αργότερα δίδαξε τη Νεοελληνική στο University of Foreign Languages of the People's Liberation Army και εκλέχτηκε αντιπρόεδρος του Ιδρύματος Σινο-Ελληνικών Πολιτιστικών Ανταλλαγών στην Κίνα. Ο Yang Guangsheng, μελέτησε την Ελληνική γλώσσα στο πανεπιστήμιο της Σόφιας από Έλληνες δασκάλους, πολιτικούς πρόσφυγες αλλά και Βούλγαρους Ελληνιστές.^[19]

Τον Δεκέμβριο του 2000 οι Ελληνικές Σπουδές εισήχθησαν για πρώτη φορά στο Πεκίνο με την ίδρυση του Κέντρου Ελληνικών Σπουδών στη Σχολή Ιστορίας του αρχαιότερου Πανεπιστημίου της Κίνας, στο Πανεπιστήμιο του Πεκίνου.^[20] Μαικήνας του Κέντρου αναδείχθηκε ο Καπετάνιος Βασίλειος Κωνσταντακόπουλος και η εταιρεία του Costamare Shipping Company που εδρεύει στον Πειραιά. Το Κέντρο προσφέρει στους 60 φοιτητές του γλωσσικά μαθήματα στην Αρχαία και Νέα Ελληνική καθώς και Ελληνική ιστορία από την αρχαιότητα μέχρι και τη σύγχρονη εποχή. Λειτουργούν δύο τμήματα νεοελληνικής για αρχαίους (ένα εξάωρο και ένα δίωρο τμήμα), ένα τμήμα προχωρημένων κι ένα τμήμα Αρχαίων Ελληνικών. Το 2005, με πρωτοβουλία του Διευθυντή του Κέντρου Peng Xiaoyu ιδρύθηκε ο **Ελληνικός Σύνδεσμος** [Yadian Xueshe] από τους ελληνομαθείς φοιτητές στα πρότυπα της Ακαδημίας του Πλάτωνα με στόχο τις περαιτέρω σπουδές στην Ελλάδα.

Ύστερα από οργανωμένη προσπάθεια του π. Εθνικού Κέντρου Ελληνικών Μελετών και Έρευνας στην Αυστραλία και με πρωτοβουλία του Ελληνιστή Michael John Osborne και σε στενή συνεργασία με το Beijing Foreign Studies University του Πεκίνου ιδρύθηκε και λειτουργεί εκεί το Τμήμα Νεοελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού. Το ΕΚΕΜΕ είχε αναλάβει την ευθύνη της οργάνωσης του προγράμματος ελληνογλωσσικής διδασκαλίας και τον διαμεσολαβητικό ρόλο να σταθούν στην Ελλάδα δύο Κινέζοι λέκτορες ώστε για τέσσερα χρόνια να παρακολουθήσουν εντατικά μαθήματα ελληνικής γλώσσας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο

της Θεσσαλονίκης, ώστε με την αποφοίτησή τους να διδάξουν αυτοί πλέον την Ελληνική στο Beijing Foreign Studies University.

Η Σχολή Ευρωπαϊκών Γλωσσών του Beijing Foreign Studies University επέλεξε τελικά 18 εκ των αρίστων φοιτητών του να ενδιατρίψουν στα τμήματα Ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης 14 ώρες την εβδομάδα για τέσσερα χρόνια σπουδών. Οι Κινέζοι αυτοί φοιτητές ενδιατρίβουν αποκλειστικά στην ελληνομάθεια και με την αποφοίτησή τους θα διοριστούν στο διπλωματικό σώμα και στις δημόσιες υπηρεσίες του κράτους με χώρο ενδιαφέροντος της Ευρώπη.

1.2 Φιλελληνισμός και Ελληνομάθεια στην Ιαπωνία

Ο πολιτική της πλήρους απομόνωσης και της εσωστρέφειας, που εφάρμοσε η Ιαπωνία από τα μέσα του 17ου μέχρι και το 1858 είχε ως αποτέλεσμα τον πλήρη αποκλεισμό της χώρας και των Ιαπώνων από οποιαδήποτε άλλη ξενική, κυρίως ευρωπαϊκή επίδραση. Επομένως ήταν φυσιολογικό το γεγονός ότι η διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής εισήχθη στην Ιαπωνία μόλις το 1893 όταν ο Fon Campbell διορίστηκε Καθηγητής στο Imperial University, προκειμένου να διδάξει αρχαία ιστορία.^[21] Ένα χρόνο αργότερα η Kawakami Otojiro Theatre Company ανέβαζε την πρώτη αρχαία ελληνική τραγωδία. Το 1899 υπογράφεται η διακρατική Συμφωνία Φιλίας, Εμπορίου και ναυσιπλοΐας και το 1904 ιδρύεται στο Πανεπιστήμιο του Κιότο η πρώτη Έδρα Κλασικών Σπουδών, αποτέλεσμα της οποίας ήταν να λειτουργήσει εκεί δραστήριος σύλλογος αποφοίτων με την επωνυμία Classical Society of Japan. Έκτοτε ιδρύθηκαν και λειτούργησαν δεκάδες μαθήματα αρχαίας ελληνικής γλώσσας και ιστορίας σε διάφορες πόλεις της Ιαπωνίας, εταιρείες και σύνδεσμοι, ενώ εκδόθηκαν και δεκάδες βιβλία σε μεταφράσεις ελληνικών έργων. Το 2011, η Αρχαία ελληνική γλώσσα και φιλολογία διδάσκεται στα τρία μεγαλύτερα πανεπιστήμια του Τόκιο, ήτοι το Tokyo University, το Keio Gijuku University και το Waseda University με συνολικό αριθμό 250 φοιτητών. Υπεύθυνος των ελληνικών σπουδών στο κυριότερο εξ αυτών, το Πανεπιστήμιο Keio Gijuku είναι ο π. Αντιπρύτανης του Prof. Taro Nishimura, Κοσμήτορας της Σχολής Γραμμάτων και ειδικός μελετητής του Πινδάρου και της Κοσμογονίας. Η διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής, αρχαιολογία και Λατινικής εισήχθη στο ΚΕΙΟ το 1890.

Ωστόσο, η διδασκαλία της Νεοελληνικής προσφέρθηκε για πρώτη φορά το 1968 με αποδέκτες ενήλικες σπουδαστές από το Ινστιτούτο Athenes Francais στη Γαλλική γλώσσα. Την ίδια χρονιά ο Itaru Sekimoto εκδίδει τη Νεοελληνική Γραμματική στο Τόκιο. Η Ελληνο-Ιαπωνική Εταιρεία που είχε ιδρυθεί στις αρχές της δεκαετίας του 1920, άρχισε να προσφέρει μαθήματα ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης σε παιδιά σχολικής ηλικίας και ενήλικες από το 1972 με την οικονομική στήριξη της κραταίας επιχείρησης Sumitomo Chemical Industries. Ιδρυτικός δάσκαλος υπήρξε ένας χαρισματικός μουσικός και φιλόσοφος Αθηναίος, ο Ιάσων Ρούσσοσ. Ο Ρούσσοσ χρησιμοποίησε τις εγκαταστάσεις της χορηγού εταιρείας Sumitomo Industries στο Tokyo. Δύο χρόνια αργότερα η διδασκαλία της Ελληνικής γινόταν στις εγκαταστάσεις του Asahi Cultural Center από την Ιάπωνα εκπαιδευτικό Masako Kido, η οποία είχε σπουδάσει την Ελληνική στο Ίδρυμα Μανόλης

ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΡΑΙΟΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ, ΦΡΑΝΣΙΣΚΟ ΝΤΕ ΜΙΡΑΝΤΑ

- η Ελληνική Σκέψη στην Αυτοθέσμιση των Κοινωνιών, τον Διαφωτισμό και την Γνώση

ΑΞΙΟΝΑΣ II: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΟΝ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟ, ΤΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ, ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΝΩΣΗ

www.academy.edu.gr

Τριανταφυλλίδης. Η Sumitomo Chemical παρέμεινε κύριος χορηγός των τάξεων της ελληνικής γλώσσας μέσα από τις οποίες πέρασε μεγάλος αριθμός διανοουμένων. Λειτουργήσαν τμήματα γλώσσας και ιστορίας για αρχαίους και προχωρημένους, ενθαρρύνοντας τον τουρισμό στην Ελλάδα και άλλες κοινωνικές δραστηριότητες. Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 η Sumitomo απέσυρε τη χορηγία και το Asahi Cultural Centre αναγκάστηκε να επιβάλλει δίδακτρα για να επιβιώσει. Το 2011 τα τμήματα ελληνικής γλώσσας συνέχιζαν να προσελκύουν το ενδιαφέρον 25 ενηλίκων σπουδαστών κατά εξάμηνο και η γλωσσική επάρκειά του αξιολογούνταν από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας στη Θεσσαλονίκη με βάση τέσσερα επίπεδα γλωσσικής επάρκειας.

Το 2011, στο Τόκυο λειτουργούσε το Τμήμα νεοελληνικής γλώσσας και πολιτισμού εντεταγμένο στην Έδρα Κλασικών Σπουδών του Πανεπιστημίου ΚΕΙΟ με 18 φοιτητές, στο οποίο δίδασκε η Ζωή Μπορδόκα. Το Τμήμα προσφέρει από το 1999 τρία γλωσσικά μαθήματα σε τρία επίπεδα γλωσσομάθειας, τα οποία όμως δεν οδηγούν σε μεταπτυχιακές σπουδές. Το Τμήμα Νεοελληνικών έχει προσυπογράψει διαπανεπιστημιακή συμφωνία με το Εθνικό Πανεπιστήμιο Αθηνών (2004), ενώ τα προγράμματά του στηρίζει οικονομικά η Εταιρεία του Παναγιώτη Τσάκου.

Στο Τόκυο λειτουργεί από το 2009 το ελληνικό απογευματινό σχολείο **Greek Kids of Japan** [Ελληνόπουλα της Ιαπωνίας] το οποίο ίδρυσε και διευθύνει η ιαπωνολόγος Φαίη Σαββαΐδου με 16 παιδιά σχολικής ηλικίας. Ελληνόγλωσσα προγράμματα λειτουργούν επίσης στο Τόκυο, πέρα από το Asahi Cultural Center για το οποίο έγινε ήδη λόγος, όπου διδάσκει η Professor Kido, στο ιδιωτικό σχολείο της E. Yanagidan με 12 σπουδαστές, στο σχολείο της Aegean Society in Japan, όπου διδάσκει ο ελληνιστής Ittetsu Oi σε 20 σπουδαστές και τα ελληνόγλωσσα τμήματα που προσφέρει ο Ishimoto, ο οποίος είναι και εντεταλμένος του ΕΟΤ σε 10 μαθητές. Στην Οσάκα λειτουργεί επίσης το σχολείο **Ελληνικά** με δασκάλους Έλληνες φερέοικους έποικους, σπουδαστές ιαπωνικών πανεπιστημίων προσφέροντας δίωρα μαθήματα με τρίμηνη διάρκεια το καθένα. Τα κυριότερα κίνητρα εκμάθησης της Ελληνικής έχουν σχέση με τις πολιτιστικές, πνευματικές και συναισθηματικές τους αναζητήσεις αλλά και πρακτικά θέματα, όπως η σύναψη διεθνικών γάμων, η επαγγελματική ανέλιξη κ.ά. Για παράδειγμα, η διευθύντρια του ελληνόγλωσσου σχολείου Ελληνικά, Sakiko Fujishita, αφού περάτωσε τις σπουδές της στις Σχολή Καλών τεχνών της Οσάκα στη συνέχεια φοίτησε για τέσσερα χρόνια στα πανεπιστήμια της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Η άποψή της είναι χαρακτηριστική: «Στην Ιαπωνία οι άνθρωποι νοιάζονται υπερβολικά για τους ανθρώπους γύρω τους με αποτέλεσμα να χάνουν τον εαυτό τους. Στην Ελλάδα ο καθένας είναι ο εαυτός του και ζουν ως άνθρωποι...»

Βιβλιογραφία*

- Κατσόμαλος, Β., Αργεντινά, Χιλή, Ουρουγουάη, Βραζιλία και οι Έλληνες, Buenos Ayres, 1972.
 Melas, A., Los Griegos en la Argentina, Buenos Aires, 1954.
 Tamis, A.M., The Immigration and Settlement of Macedonian Greeks in Australia, La Trobe University, 1994.
 Tamis, A. M., The History of Greeks in Australia (1850-1958), Volume One, Vanias Press, 1997a.
 Tamis, A.M., An Illustrated History of the Greeks Australia, Dardalis Archives La Trobe University, 1997b.
 Tamis, A. M., The History of Greeks in Australia (1959-1975), Volume Two, Vanias Press, 2000.
 Tamis, A.M. and E. Gavaki, From Migrants to Citizens: Greek Migration in Australia and Canada, La Trobe University, Melbourne, 2002.
 Tamis, A.M., Greeks in Australia, Cambridge University Press, 2005
 Tamis, A.M., The Greeks in South America, Ellinika Grammata, 2006
 * Επιπροσθέτως των υποσημειώσεων.

[1] Για το φαινόμενο της ελληνικής Διασποράς βλέπε Ι. Κ. Χασιώτη, *Επίτομη Ιστορία της Ελληνικής Διασποράς*, Θεσσαλονίκη, Βάνιας, 1992. Επίσης Μ. Δαμανάκη, «Πρόλογος» στο βιβλίο του Α. Μ. Τάμη *Οι Έλληνες της Λατινικής Αμερικής*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2006. Επίσης Α. Μ. Tamis, *The Greeks in Australia*, Cambridge University Press, Melbourne, 2005. Επίσης *Greeks in the Far Orient*, Vanias Publishing, 2011.

[2] Σχετικές μελέτες για τον φιλελληνισμό εμφανίσθηκαν κυρίως στην αγγλική και γαλλική βιβλιογραφία.

[3] Ο Γ. Μπαμπινιώτης, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός και Εκπαίδευση*, αναφέρεται διεξοδικά στη συμβολή του Απόστολου Αρσάκη και τον συγκαταλέγει πλάι στις μορφές του Διαφωτισμού, Νεόφυτο Δούκα, Στέφανο Κομμητά και Άνθιμο Γαζή, σσ. 55 κ.εξ.

[4] Ο Σ. Π. Παπαγεωργίου, «Η Αθήνα και οι Εθνικοί Ευεργέτες», *Παγκόσμιος Ελληνισμός, Η Αθήνα των Ευεργετών*, Δήμος Αθηναίων (1997) δεν κατονομάζει τις πηγές του.

[5] Ι. Μ. Χατζηφώτης, «Οι Ευεργεσίες δια μέσου των αιώνων», *Παγκόσμιος Ελληνισμός, Η Αθήνα των Ευεργετών*, Δήμος Αθηναίων (1997).

[6] Σουλογιάννης, Ευθύμιος, «Εθνικοί Ευεργέτες από την Αίγυπτο», *Παγκόσμιος Ελληνισμός, Η Αθήνα των Ευεργετών*, Δήμος Αθηναίων (1997).

[7] Διάλεξη Καθηγητή Michael Osborne “Parthenon and the Western Civilization”, Μελβούρνη, Νοέμβριος 2002.

[8] Δεκάδες Έλληνες ναυτικοί και έποικοι πήραν μέρος στα στρατεύματα των απελευθερωτών Simon Bolívar (1809), Jose Artigas (1813) και Jose De San Martin (1810), ενώ σημαντικότερη υπήρξε η συμβολή του Βορειοηπειρώτη και ιδρυτικού Προέδρου της Αργεντινής Βαρθολομαίου Δημητρίου Μητρόπουλου (Μήτρε) (1862). Εξάλλου, προς τιμή των πεσόντων υπέρ της απελευθέρωσης της Αργεντινής Ελλήνων, και ιδιαίτερα του Νικολάου Κολμανιάτη (Nicolas Jorge) και του Μιχαήλ Σ. Σπύρου (Miguel Samuel Spiro) η Κυβέρνηση της Αργεντινής εξέδωσε ειδικά μετάλλια, ανήγειρε μνημείο και κατέγραψε στην εθνική της ιστορία τον ρόλο των δύο αυτών ηρώων Ελληνικής καταγωγής.

[9] Ιδιαίτερα στην περίοδο 1850-1880 άρχισαν να εγκαθίστανται στις χώρες της Νότιας Αμερικής πολλοί Έλληνες ναυτικοί, που κατέφθαναν με μικρά ιστιοφόρα. Αρκετοί απ’ αυτούς πήραν μέρος στον απελευθερωτικό αγώνα της χώρας της εγκατάστασής τους και πολλοί διακρίθηκαν ως εθνικοί ήρωες της συγκεκριμένης χώρας, αποσπώντας εύσημα, διακρίσεις και διαρκή μνήμη μέσα από τοπωνύμια, οδούς και πόλεις που πήραν το όνομά τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι Έλληνες αυτοί βρέθηκαν αγωνιζόμενοι σε αντίπαλα εθνικά στρατόπεδα και αλληλοεξοντώθηκαν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο *Πόλεμος του Ειρηνικού (1879-1883)*, κατά τον οποίο Έλληνες του Περού και Έλληνες της Χιλής, κατά τη διάρκεια της Ναυμαχίας του Ιγκίκε (21 Μαΐου 1879), πολέμησαν ως εχθροί και αλληλοεξοντώθηκαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΡΑΙΟΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ, ΦΡΑΝΣΙΣΚΟ ΝΤΕ ΜΙΡΑΝΤΑ

- η Ελληνική Σκέψη στην Αυτοθέσμιση των Κοινωνιών, τον Διαφωτισμό και την Γνώση

ΑΞΙΟΝΑΣ ΙΙ: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΟΝ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟ, ΤΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ, ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΝΩΣΗ

www.academy.edu.gr

[10] Ο Χιλιανός Ορθόδοξος ιερέας Γεώργιος Galindo ήταν εφημέριος των ελληνόφωνων και αραβόφωνων Ορθοδόξων του Σαντιάγο της Χιλής, ενώ Κολομβιανοί Ορθόδοξοι ιερείς μεριμνούσαν για τις θρησκευτικές ανάγκες 6.000 ομοεθνών Ορθοδόξων τους στην αχανή αυτή χώρα.

[11] «Μη εξέσθω Ορθοδόξω άνδρα αιρετική συνάπτεσθαι γυναικί, μήτε αιρετικό άνδρί γυναίκα Ορθόδοξον συζευγύσθαι», 72ος Κανών της εν Τρούλλω Οικουμενικής Συνόδου. Επίσης, ο ΛΑ΄ Κανών της εν Λαοδικεία Συνόδου.

[12] Εγκύκλιος του Εφημερίου των Ορθοδόξων και κατοπινού Μητροπολίτη Νοτίου Αμερικής Γενναδίου Χρυσουλάκη, Μάρτιος 1971, *Αρχαία Δαρδάλη Ελληνικής Διασποράς*, ΕΚΕΜΕ, Πανεπιστήμιο La Trobe Μελβούρνης.

[13] *Αυτόθι*

[14] 48η Εγκύκλιος Αρχιεπισκόπου Βορείου και Νοτίου Αμερικής, 1967, Φ. Λατινική Αμερική-Βενεζουέλα, *αυτόθι*.

[15] Για εκτενή καταγραφή των σινο-ελληνικών επαφών στην αρχαιότητα βλέπε, Α. Μ. Tamis (2011), *Greeks in the Far Orient*, Κεφάλαιο Α, Βάνιας, Θεσσαλονίκη.

[16] Βλέπε σχετικό άρθρο του Yang Huang, *Classical Studies in China*, σελίδα 5.

[17] Το Ινστιτούτο στη συνέχεια μετονομάστηκε σε University of Radio Broadcasting Services.

[18] Η Xu Kai αναγορεύτηκε Πολιτιστικός Πρέσβης της Ελλάδας από τη Νομαρχία Αττικής στις 7 Μαρτίου 2007. Βλέπε άρθρο της Ε. Ανραμίδου στην εφημερίδα *Μακεδονία*, 4 Μαρτίου 2007, *Dardalis Archives*.

[19] Οι πρώτοι Κινέζοι έμαθαν Ελληνικά και σπούδασαν ελληνικές σπουδές στα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1960 στη Βουλγαρία, Αλβανία και Ουγγαρία .

[20] The Peking University was founded in 1898 and is assessed as the most credible tertiary establishment in China on humanities and social sciences amongst the approximately 2000 universities in China. With the very selective student clientele of 25,000, its campus of 2,661,581 square meters is extended in the north-western part of Beijing. Colloquially known in Chinese as *Beida* it is the first formally established modern research university in and the first national university of China. Throughout its history, the university has distinguished itself from its peers in terms of intellectual freedom and has produced and hosted many of modern China's top thinkers, including Lu Xun, Mao Zedong, Hu Shih, Chen Duxiu and Li Dazhao. The Peking University was among the birth places for China's New Cultural Movement, May Fourth Movement and the Tiananmen Square protest in 1989.

[21] Βλέπε *Meiji News Encyclopaedia* (1868-1912), σσ. 86 ff, *Dardalis Archives*.